

Asia: VN/7747/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleistukilain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

Yleistukilaki

Yleinen näkemyksenne työskentely- ja asumisaikavaatimuksen asettamisesta tavanomainen yleistuen saamisen edellytykseksi

Esityksen tavoitteena on rakentaa etuusjärjestelmään kannustin oppia kotimaisia kieliä. Keravan ja Sipoon työllisyysalue pitää lähtökohtaisesti kannustavaa sosiaaliturvajärjestelmää hyvänä tavoitteena, mutta katsoo, että muutosesitykset eivät nyt tue tätä tavoitetta parhaalla mahdollisella tavalla. Kotoutuja-asiakkaiden mahdollisuus oppia suomen tai ruotsin kieltä riippuu muun muassa heidän omasta aiemmasta koulutus- ja kielitaitotasostaan, luku- ja kirjoitustaidostaan sekä oppimiskyvystään, mutta lisäksi palvelujärjestelmän kyvystä tuottaa heidän tarvitsemiaan kielikoulutuspalveluja laadukkaasti, vaikuttavasti ja määrältään riittävästi. Nämä ovat kaikki tekijöitä, joihin kotoutuja-asiakas ei pysty omalla toiminnallaan vaikuttamaan, mikä asettaa heidät keskenään eriarvoiseen lähtötilanteeseen.

Keravan ja Sipoon työllisyysalue huomauttaa, että esityksen toimeenpanosta saattaa seurata tilanne, jossa jo alkujaan paremmassa tilanteessa olevat pääsevät nopeammin myös taloudellisesti parempaan tilanteeseen, kun vaikeimmassa tilanteessa olevilla puolestaan on entistä pidempi matka yhdenvertaisuuteen. Näin ollen kannustimeksi aiotusta mekanismista syntyisi käytännössä sanktio niille, joille on muutenkin kasautunut haasteita (esimerkiksi pakolaisuus, trauma, lukutaidottomuus, oppimisvaikeudet, työttömyys, taloudellinen ahdinko ja syrjäytyminen). Maahanmuuttajat ovat hyvin erilaisissa tilanteissa sen osalta, kuinka nopeasti heidän on realistisesti mahdollisuus saavuttaa kielitaso, joka oikeuttaisi yleistukeen, mikä puolestaan asettaisi heidät eriarvoiseen asemaan, kun toimeentulotuen taso olisi siitä riippuvaista. Kielen oppiminen alusta alkaen ilman luku- ja kirjoitustaitoa on huomattavasti pitkäkestoisempi tehtävä, kuin lähtökohtaisesti korkeamman koulutustason sekä luku- ja kirjoitustaidon omaavalla henkilöllä.

Keravan ja Sipoon työllisyysalue katsoo, että esitetyt muutokset näyttäisivät asettavan työnhakijat eriarvoiseen asemaan taloudellisten tukien näkökulmasta ilman, että työnhakijoilla on realistiset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet omilla toimillaan vaikuttaa tilanteeseensa.

Esityksen mukaan työnhakijoiden tukijärjestelmä koostuisi nykyistä useammasta kohderyhmästä, jolle kullekin on omanlaisensa kriteerit siihen, mitä tukea heillä on työnhakijana mahdollista saada. Ehdotettu uudistus tekisi järjestelmästä entistä monimutkaisemman sekä viranomaisille että tukea tarvitseville asiakkaille. Kotoutuja-asiakkaille, joilla saattaa muutenkin olla haasteita toimia suomalaisessa yhteiskunnassa ja palveluissa, syntyisi taloudellisten tukien osalta entistä haastavampi tukiviidakko, kun euromääräisesti pienemmän kotoutumistuen lisäksi heillä olisi tarve hakea yleistä asumistukea ja täydentävää toimeentulotukea. Keravan ja Sipoon työllisyysalueen näkökulmasta se aika, joka tulisi käyttää kielen oppimiseen ja työllistymistaitoihin, kuluisi enenevässä määrin erilaisten tukien hakemiseen ja selvitysten tekemiseen. Muutokset eivät Keravan ja Sipoon työllisyysalueen näkemyksen mukaan siten lisäisi kannustinvaikutuksia vaan lähinnä monimutkaistavat tukijärjestelmää.

- **Tavanomaisen yleistuen saamisen edellytykseksi asetettaisiin vaatimus työttömyysturvalain mukaisen työssäoloehdon täyttämisestä. Näkemyksenne työskentelyvaatimuksesta**

-

- **Vaihtoehtoisesti tavanomaisen yleistuen edellytykset voisi täyttää kolmen vuoden asumisella Suomessa. Näkemyksenne asumisaikavaatimuksesta**

-

Yleinen näkemyksenne kielitaitoa koskevista poikkeuksista työskentely- ja asumisaikavaatimuksen soveltamiseen

-

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, jonka äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

-

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka on osoittanut riittävän suomen tai ruotsin taidon (Eurooppalaisen viitekehyksen mukainen B1.1 taso) kielen kahdella osa-alueella. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

-

- Esityksessä on arvioitu, että suurin osa osoittaisi kielitaitonsa kotoutumiskoulutuksesta saatavalla todistuksella. Lisäksi mahdollistettaisiin maksuton keskitason YKI-tutkinnon suorittaminen. Näkemyksenne kielitaidon osoittamisen tavoista

-

- Kielitaidon osoittamisen tavat määritettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa. Näkemyksenne tätä koskevan asetuksen antovaltuuden antamisesta

-

- Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka vamman tai muun vastaavan syyn takia voi osoittaa kielitaitoaan. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta

-

- Esityksen toimeenpanoon liittyy sekä Kelan että työvoimaviranomaisen toimivaltaan kuuluvia asioita. Näkemyksenne toimeenpanoprosessin toimivuudesta

-

Näkemyksenne yleistukilain 8 §:n mukaisen ulkomaalaista koskevan rajoituksen muuttamisesta tilapäisen suojelun oleskeluluvalle maassa olevien osalta

-

Kotoutumisen edistämisestä annettu laki

Näkemyksenne palveluun pääsemisen takuujasta

Keravan ja Sipoon työllisyysalue pitää tärkeänä ja kannatettavana kotoutujien kielitaidon osaamisen edistämistä ja yksilöllisiä tarpeita vastaaviin palveluihin pääsemistä kohtuullisessa ajassa. Esitysluonnoksen mukaan työvoimaviranomaisille säädettäisiin velvollisuus järjestää kyseisiä palveluja viimeistään työnhaun käynnistämistä seuraavien kuuden kuukauden aikana. Esityksen mukaan takuuaikaa ei kuitenkaan sovellettaisi sellaisten maahanmuuttajien kohdalla, jolle palvelu ei ole tarkoituksenmukaista. Epäselvyyksien välttämiseksi on olennaista kirjata selkeästi sekä kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin että työvoimapalvelujen järjestämisestä annettuun lakiin, missä tilanteissa takuuaikaa ei sovellettaisi.

Keravan ja Sipoon työllisyysalue huomauttaa, että samanaikaisesti valmistelussa oleva hallituksen esitys kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten kokonaisuudistuksesta aiheuttaa haasteita näiden uudistusten yhteisvaikutusten arvioimiseksi. Lähtökohtaisesti palvelujärjestelmän selkiyttäminen on kannatettava asia, mutta kokonaisuuden laajuuden ja monimutkaisuuden vuoksi

hyvin suunniteltu ja hallittu uudistus on olennainen edellytys uudistusten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Mikäli työvoimaviranomaisille tulee velvollisuus toteuttaa tiettyjä palveluja takuuajassa sekä samanaikaisesti toisen lakiuudistusten myötä laajempi velvollisuus järjestää kotoutumiskoulutuksia, on ensiarvoisen tärkeää huomioida muutokset työvoimapalvelujen resursoinnissa. Samanaikaisesti voimaan tuleva takuu aika ja velvollisuus järjestää kaikki tarvittavat kotoutumiskoulutukset, nykyisin omaehtoisina opintoina toteutettavat koulutukset mukaan luettuna, edellyttäisi että työvoimaviranomaisilla olla vähintään 1-2 vuotta palvelujen suunnittelun ja kilpailuttamisen järjestämiseksi. Liian nopeasti läpiviety muutos saattaisi johtaa kotoutumiskoulutusjonojen huomattavaan pitkittymiseen pitkäksi ajaksi.

Näkemyksenne takuuajan kuluessa tarjottavista palveluista

-

Näkemyksenne takuuajan toteutumisen valvonnasta

-

Laki yleisistä kielitutkinnoista

Näkemyksenne maksuttoman keskitason YKI-tutkinnon suorittamisen mahdollistamisesta

Keravan ja Sipoon työllisyysalue katsoo, että kielikoulutus on keskeinen osa maahanmuuttajien kotoutumista ja yhteiskuntaan integroitumista ja kannattaa kielitutkinnon maksuttomuutta. Maksuttomuus on huomattavan olennaista, mikäli osoitettu kielitaitotaso jatkossa vaikuttaisi asiakkaan toimeentuloon. Maksuttomuus on erityisen tärkeää niille, jotka opiskelevat kieltä muuten kuin kotoutumiskoulutuksen muodossa, johon kielitestaus lakisääteisesti sisältyy. Keravan ja Sipoon työllisyysalue katsoo, että maksuttomien tutkintojen rajaamista vain yhteen ilmoittautumiseen on syytä vielä tarkastella sen varmistamiseksi, että liian varhainen osallistuminen tutkintoon johtaisi uusintayrityksen maksullisuuteen asiakkaasta johtumattomista syistä.

Esityksen mukaan työvoimaviranomaisen tulisi palvelutarpeen arvioinnissa tarkistaa, onko henkilön kielitaito jo kotoutumiskoulutuksen tavoitetasolla eli B1.1- tasolla, jolloin tieto kyseisestä henkilöstä siirtyisi työvoimaviranomaiselta Opetushallitukselle maksuttoman YKI-tutkintoon ilmoittautumisen mahdollistamiseksi. Keravan ja Sipoon työllisyysalue huomauttaa, että työvoimaviranomaisilla ei välttämättä ole omaa kielitaidon arviointiosaamista tällä hetkellä. Jatkovalmistelussa on tarpeen huomioida tarkemmin, miten tämä arviointi tehtäisiin ja resursointiin. Lisäksi Keravan ja Sipoon työllisyysalue pitää tärkeänä, että tutkintojen järjestämiskapasiteetti ja saatavuus taataan maahanmuuttajien yhdenvertaisuuden varmistamiseksi ja pitkittyneiden odotusaikojen välttämiseksi.

Esityksen vaikutukset ja perustelut

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista kotoutumisen kannusteisiin

Keravan ja Sipoon työllisyysalue ei pidä uskottavana, että tukijärjestelmään esitetyt muutokset nopeuttaisivat kotoutumista, sillä kannustinvaikutus kohdistuu yksilöön, jolla on kuitenkin hyvin rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa koulutuspalvelujen saatavuuteen, laatuun ja vaikuttavuuteen. Esitysluonnoksessa lähdetään oletuksesta, että 42 % saavuttaa vaaditun suomen tai ruotsin kielen taitotason kotoutumiskoulutuksen päättyessä ja kuten luonnoksessakin todetaan, liittyy tähän arvioon runsaasti epävarmuustekijöitä. Keravan ja Sipoon työllisyysalue katsoo, että kotoutumis- ja kielikoulutusten määrään, laadukkuuteen ja vaikuttavuuteen panostaminen olisi todennäköisemmin enemmän kielitaidon kehittymistä edistävä tekijä kuin yksilön toimeentulon alentaminen.

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista

-

Näkemyksenne esityksen muista vaikutuksista

-

Näkemyksenne esityksen suhteesta perustuslakiin sekä EU-lainsäädännön ja muiden kansainvälisten velvoitteiden vaatimuksiin

-

Voimaantulo

Näkemyksenne esityksen voimaantulosta

Keravan ja Sipoon työllisyysalue huomauttaa, että lyhyellä aikavälillä on astunut voimaan useita laki- ja palvelujärjestelmäuudistuksia, kun muun muassa vastuu työvoimapalvelujen järjestämisestä siirtyi kunnille ja laki työvoimapalvelujen järjestämisestä sekä kotolain uudistus astuivat voimaan vuoden 2025 alusta alkaen. Lisäksi uusi yleistukilaki on tulossa voimaan keväällä 2026 ja käynnissä on samanaikaisesti useita uusia lakimuutosvalmisteluja.

Näin monet merkittävät muutokset asettavat haasteita niiden vaikutusten arvioimiseksi sekä uusien muutosesitysten yhteisvaikutusten arvioimiseksi. Muutokset haastavat kuntia ja viranomaisia toimeenpanotehtävässään ja vaikeuttavat asiakkaiden ohjaamista muuttuvassa toimintaympäristössä. Esitysluonnoksessa on lisäksi useita kohtia, joita olisi syytä arvioida tarkemmin ja myös huomioida jo tehtyjen lakimuutosten toteutuminen. Näin ollen Keravan ja Sipoon työllisyysalue katsoo, että voimaantulon aikataulu on liian nopea, eikä toimeenpanon valmistelulle jää riittävästi aikaa.

Kotoutumistuki ja palveluun pääsemisen takuu aika koskisivat tilanteita, joissa henkilö muuttaa Suomeen ehdotetun lain tultua voimaan. Näkemyksenne tästä siirtymäsäännöksestä

-

Muuta lausuttavaa esityksestä

Muuta lausuttavaa esityksestä.

Keravan ja Sipoon työllisyysalue pitää esitysluonnoksen keskeisiä tavoitteita työnteon ja kielten oppimisen edellytysten lisäämisen sekä palvelujärjestelmän selkeyttämin osalta tarpeellisina ja kannatettavina.

Järjestämislaki ja työttömyysturvalaki mahdollistavat jo nykyisellään asiakkaan velvoittamisen palveluihin osallistumiseksi sekä laiminlyönneistä seuraavat sanktiokäytännöt. Keravan ja Sipoon työllisyysalue ei pidä tarpeellisena kannustin- tai sanktiomahdollisuuksien lisäämistä yleistukilakiin. Työvoimapalvelujen järjestämisvelvollisuus, uusi järjestämislaki ja kotoutumislaki ovat olleet vasta vuoden ajan voimassa, ja näiden myötä palvelujen järjestämisen osalta on kunnilla vahva taloudellinen kannustin. Työllisyysalue katsoo, että olisi sekä hyödyllistä että tarpeellista ennen uusia lakimuutoksia seurata nyt tehtyjen uudistusten vaikutusta sekä panostaa niiden mahdollistamaan palvelujärjestelmän kehittämiseen, mikä todennäköisesti osaltaan edistäisi myös nyt tämän käsillä olevan esityksen tavoitteiden saavuttamista.

Heimonen Tua
Keravan kaupunki - Keravan ja Sipoon työllisyysalue